

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію **Шкарбан Людмили Вячеславівни**
«Підготовка вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

В період реформування загальної середньої освіти, переходу початкової школи на новий зміст освіти, запровадження нового Державного стандарту і типових освітніх програм початкової освіти потребує перегляду й зміст і технології підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Отже, актуальність і своєчасність обраної проблеми дослідження зростає в умовах реформування освіти в Україні, зокрема у нових освітянських документах (Законі «Про освіту», Концепції «Нова українська школа») підкреслюється необхідність індивідуального підходу до молодших школярів, створення оптимальних умов для зростання особистості кожної дитини, врахування індивідуальних і психофізіологічних особливостей і потреб. Це вимагає від педагогів особливої уваги до роботи з молодшими школярами, зокрема ліворукими.

Дисертантка справедливо зазначає, що, незважаючи на особливості навчання ліворуких дітей і значну зацікавленість цією проблемою науковців, специфіка роботи педагога з ліворукими учнями не має належного відображення в навчальних планах і програмах педагогічних закладів вищої освіти. У той самий час зауважуємо, що частка ліворуких дітей у початковій школі, як показує практика, становить від 15 % до 20 % і вони потребують особливої уваги та підтримки з боку вчителя.

У дисертації проаналізовано проблеми підготовки вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми; розкрито сутнісні характеристики базових понять дослідження; встановлено сучасний стан вивчення проблеми в педагогічній теорії та практиці.

Погоджуємось із дослідницею, що питання, пов'язані з навчанням і

вихованням ліворуких дітей, представлені в дисциплінах психолого-педагогічного циклу фрагментарно, епізодично, а спеціальних теоретичних напрацювань щодо підготовки вчителя початкової школи до роботи з дітьми окресленої категорії обмаль. Недостатній рівень сформованості в педагогів теоретичних знань щодо розуміння сутності проблеми, відсутність практичних умінь і навичок щодо виокремлення категорії ліворуких дітей і врахування їх психофізіологічних особливостей в освітньому процесі значно ускладнює процес надання таким учням відповідної психолого-педагогічної підтримки та супроводу.

Для вирішення цієї проблеми дисертантка пропонує організовувати спеціальну підготовку вчителя початкових класів до роботи з ліворукими дітьми як процес формування теоретичних і методичних знань, практичних умінь і навичок, набуття досвіду на основі врахування індивідуальних і психофізіологічних особливостей, стилів навчання і розвитку ліворуких учнів. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми подано як результат такої підготовки, як інтегровану професійно-особистісну характеристику вчителя, його здатність і спроможність організувати та здійснювати роботу з ліворукими учнями.

Дисертанткою визначено структуру готовності вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми та здійснено аналіз результатів діагностування; визначено особливості ліворуких учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності; розроблено й апробовано методику дослідження з урахуванням специфіки предмету; обґрунтовано змістово-технологічне забезпечення підготовки вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми.

Дослідниця детально схарактеризувала особливості організації й методику проведення дослідницько-експериментальної роботи, описала результати аналітико-констатувального й формувального етапів експерименту, здійснила їх аналіз та інтерпретацію, довела достовірність одержаних результатів математичними методами статистичного аналізу.

Отже, оцінюючи найважливіші здобутки дисертації, вказуємо на результати, що мають вагому наукову новизну: визначена теоретична сутність базових понять дослідження, а саме: «професійна підготовка вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми», «ліворукі діти», «готовність учителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми»; схарактеризовані компоненти, критерії, показники та рівні готовності педагогів до роботи з ліворукими дітьми; визначено ефективні форми та методи підготовки вчителів початкової школи до роботи з такою категорією дітей.

Важливим здобутком для практики вважаємо розроблене змістово-технологічне забезпечення підготовки вчителя початкової школи до роботи з дітьми виокремленої категорії, що охоплює розширення змісту навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу, фахових методик і педагогічних практик питаннями щодо особливостей навчання й виховання ліворуких учнів; розроблення та впровадження до варіативної частини освітньо-професійної програми навчальної дисципліни «Робота вчителя початкової школи з ліворукими учнями».

Особливо цінним результатом дослідження вважаємо укладені здобувачкою методичні рекомендації для вчителів початкової школи щодо створення ситуації успіху ліворуких учнів на уроках навчання грамоти, літературного читання, математики та природознавства та розроблений авторський Інтернет-сайт «Світ ліворуких» для студентів, учителів початкової школи і батьків ліворуких дітей, що містить методичні, діагностичні матеріали та відеосупровід роботи з ліворукими учнями.

Детальне ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Л. В. Шкарбан дає підстави стверджувати, що підхід здобувачки до наукової роботи вирізняється фундаментальністю та ґрунтовністю дослідження, в якому вдало інтегровані філософські, психологічні та педагогічні аспекти проблеми.

Схвалення заслуговують також додатки до дисертації, де представлені анкети для вчителів початкової школи; зразки письмових робіт ліворуких учнів; поради вчителю щодо формування навичок каліграфічного письма у ліворуких

учнів; сюжетно-рольові, мовні та мовленнєві ігри для гармонізації лівої та правої півкуль головного мозку учнів на уроках навчання грамоти; приклади завдань для ліворуких учнів під час опрацювання художнього твору на уроках літературного читання; диференційовані завдання для ліворуких учнів на уроках математики; робоча програма дисципліни за вибором "Робота вчителя початкової школи з ліворукими учнями" для студентів III курсу ОР «бакалавр» напряму підготовки «Початкова освіта»; діагностичний інструментарій для вчителя початкової школи з визначення в учнів першого класу провідної руки; орієнтовні ігри, вправи, малюнкові методики з метою розширення знань студентів про індивідуальні та психолого-фізіологічні особливості ліворукої дитини; бланки психолого-педагогічного спостереження уроку; індивідуальні картки для ліворуких учнів, розроблені студентами, та багато іншого цікавого й корисного для майбутніх учителів та науковців матеріалу.

Такі насичені додатки значно доповнюють уявлення про здійснену дисертанткою роботу й вагомість одержаних результатів.

У наукових працях, опублікованих дисертанткою, повною мірою представлено основні результати дослідження, а саме: психолого-педагогічний аналіз проблеми ліворукості; особливості роботи вчителя початкової школи з ліворукими першокласниками; особливості організації навчально-пізнавальної діяльності ліворуких учнів; стан і методика формування готовності вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми; поради вчителю початкової школи щодо роботи з ліворукими учнями на уроках письма; зміст професійної підготовки вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми та ін.

Підтримуємо сформульовані у дисертації та відповідно в авторефераті наукову новизну й практичне значення дослідження; зазначаємо належний рівень оформлення та апробації результатів дослідження; основні положення дисертації вдало ілюстровані таблицями, графіками, схемами.

Мету дослідження реалізовано шляхом поступового виконання чотирьох основних завдань.

Систематизованість і обґрунтованість наукових положень, сформульованих у дисертаційній роботі, також забезпечується апробацією результатів дослідження. За роки роботи над дисертацією Л. В. Шкарбан представила основні положення свого дослідження на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах (всього 28) та у 27 публікаціях (із них 24 – одноосібні), 8 статей – у наукових фахових виданнях України (3 з них входить до наукометричних баз), 1 – зарубіжному науковому періодичному виданні, 5 статей – збірниках матеріалів міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій, 1 стаття – в електронному інтернет-ресурсі, 12 статей – науково-методичних журналах. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію, вона є самостійною науковою розвідкою, що має завершений характер.

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам МОН України. У тексті автореферату повною мірою відображено основні положення, зміст, результати й висновки здійсненого Л. В. Шкарбан дисертаційного дослідження. Наголошуємо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Отже, вагомість і значущість виконаної дисертанткою роботи та вірогідність одержаних результатів безперечні, але вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження та побажання:

1. В обґрунтуванні актуальності теми дослідження, на нашу думку, не були б зайвими статистичні дані щодо частки ліворуких дітей серед учнів початкової школи.

2. У першому підрозділі представлено не стільки аналіз проблеми підготовки вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми (як заявлено в заголовку), скільки аналіз еволюції проблеми підготовки вчителя початкової школи загалом, починаючи з періоду стародавнього світу та найдавніших цивілізацій. Причому матеріал іноді подано без посилання на відповідні джерела (сс.25, 26, 40 та ін.).

3. Дисертація значно виграла б, якби у ній було представлено закордонний досвід як роботи з ліворукими дітьми, так і підготовки вчителя початкової школи до такої роботи. Це міг бути хоча б досвід таких країн, як Болгарія, Литва, Росія, де передбачено навіть окремі правописи для ліворуких дітей.

4. Вважаємо, що характеристику ліворуких дітей на основі звітів студентів за результатами проходження педагогічної практики варто було б розширити, а не обмежуватися чотирма учнями, й подати результати опитування в додатках.

5. Дефініції основних понять, які формулює дисертантка, базуються на категоріях знання, уміння та навички. Варто було б зміст базових понять посилити компетентнісним підходом, адже в робочій програмі навчальної дисципліни «Робота вчителя початкової школи з ліворукими учнями» (для студентів III курсу ОР «бакалавр») схарактеризовано загальні та фахові компетентності, якими мають оволодіти майбутні педагоги.

6. Автор не зовсім правильно в тексті дисертації вживає словосполучення «психолого-педагогічна література» (с.19), «психолого-педагогічна наука» (с.25), оскільки і психологія, і педагогіка – це окремі, самостійні й самодостатні науки.

7. У третьому розділі логічно було б подати і констатувальний, і формувальний етапи педагогічного експерименту, хоча це не є суттєвим, а залежить від обраної автором структури.

8. Оскільки в дисертації на 85 сторінках у додатках представлені напрочуд цікаві й корисні для майбутніх учителів і науковців матеріали (діагностичні, освітні, методичні тощо), то варто було б опублікувати їх ще й окремим методичним посібником.

Однак зауважуємо, що зазначені недоліки не впливають суттєво на наукову та практичну цінність дисертації, а висловлені побажання мають рекомендаційний характер.

Висновок. Аналіз дисертаційної роботи, автореферату і публікацій здобувача дає підстави для висновку, що дослідження Л. В. Шкарбан на тему: «Підготовка вчителя початкової школи до роботи з ліворукими дітьми» є актуальним, завершеним і самостійним. Дисертація відповідає визначеними пп. 9, 11–13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19 серпня 2015 р.) щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, а її автор – **Шкарбан Людмила Вячеславівна** – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи
Вінницького державного педагогічного
університету ім. М. Коцюбинського

[Handwritten signature of A.M. Kolomoiech]

А.М. Коломієць

